

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет психології
Кафедра загальної психології

ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали науково-практичної конференції з
міжнародною участю 27-28 травня 2021 року

Харків – 2021

УДК 159.923(063)
П 78

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
протокол № 5 від 18.05.2021 р.

Редакційна колегія:

- Н. П. Крейдун** – голова оргкомітету, декан факультету психології,
кандидат психологічних наук; професор кафедри
прикладної психології;
- В. О. Олефір** – співголова оргкомітету, завідувач кафедри
загальної психології, доктор психологічних наук;
- О. Ф. Іванова** – доктор психологічних наук, професор, професор
кафедри загальної психології;
- В. В. Плохих** – доктор психологічних наук, професор, професор
кафедри загальної психології.

П 78 **Проблеми** особистісних ресурсів у навчальній та професійній
діяльності : матеріали наук.-практ. конф., 27-28 травня. 2021 р.
Харк. нац. ун-т. — Харків: ФОП Бровін О.В., 2021. – 240 с.
ISBN 978-617-8009-17-5

Збірник містить тези наукових доповідей з актуальних проблем ролі
особистісних ресурсів в навчальній і професійній діяльності та підтримці
психологічного благополуччя.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів психологічних
факультетів закладів вищої освіти.

ISBN 978-617-8009-17-5

© Автори статей, 2021

© Харківський національний університет
імені Н. В. Каразіна, 2021

Зміст

<i>Тематичний напрям 1</i>	10
РОЛЬ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ В МІНЛИВИХ УМОВАХ НАВЧАЛЬНОГО ТА ПРФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА	10
<i>І. О. Блохіна</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОГО РЕСУРСУ ОСОБИСТОСТІ.....	10
<i>В. Ф. Боснюк</i>	
РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО КАПІТАЛУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙ В СПРИЙНЯТТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19	14
<i>Ж. П. Вірна</i>	
КОНСТРУКТИВНА ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВИХ РЕСУРСІВ ОСОБИСТОСТІ	17
<i>Л. Б. Волошко, Г. В. Бойко</i>	
ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СПОРТСМЕНА.....	21
<i>О. І. Зімовін</i>	
ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ ПСИХОТЕРАПЕВТА: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ.....	24
<i>І. О. Зуєв, Г. Резніков</i>	
ДОСЛІДЖЕННЯ УВАГИ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	28
<i>О. Ф. Іванова</i>	
АВТОБІОГРАФІЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС	32
<i>Н. П. Крейдун, О. А. Невосінна, Л. М. Яворовська</i>	
РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У СТУДЕНТІВ- ВИПУСКНИКІВ	35
<i>А. М. Лазько</i>	
ПРОФЕСІЙНА МОРАЛЬ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА	39
<i>О. П. Лобанов, Л. В. Пашевич</i>	
КОГНИТИВНИЙ СТИЛЬ И МОТИВАЦИОННЫЕ СТРАТЕГИИ КУРСАНТОВ.....	42

І. В. Кряж

ПОЧУТТЯ ЗВ'ЯЗКУ З ПРИРОДОЮ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС 117

Д. М. Куриленко

САМООТНОШЕНИЕ ЮНОШЕЙ И ИХ СОЦИАЛЬНЫЕ УСТАНОВКИ
ПО ОТНОШЕНИЮ К ДЕДУ (ПО ОТЦОВСКОЙ ЛИНИИ)..... 121

Н. В. Левенець

ФЕНОМЕН ВІДКРИТОСТІ ЛЮДИНИ: ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ 125

О. В. Лоб

ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ В КОНТЕКСТІ
ПСИХОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ОСОБИСТОСТІ..... 129

К. О. Малофейкіна

ПРОФЕСІЙНА І ОСОБИСТІСНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА
ПСИХОСОЦІАЛЬНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ
ДОСЛІДЖЕННЯХ 133

Г. В. Павленко

ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В
УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19..... 137

Г. В. Павленко, К. О. Іванчихіна

ДОВІРА ДО СЕБЕ ЯК РЕСУРС СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ
КУРСАНТІВ 141

І. Д. Плотка, Н. Ф. Блюменау, К. Vorodulina

IMPLICIT ASSOCIATION SELF-CONCEPT TEST AND SELF-
ASSESSMENT PROCEDURES IN THE STUDY OF COGNITIONS
ASSOCIATED WITH ACHIEVEMENT MOTIVATION 146

І. В. Пономаренко

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ
РЕСУРС РЯТУВАЛЬНИКА ПРИ ПОДОЛАННІ ПРОФЕСІЙНОГО
СТРЕСУ 150

П. Г. Портнова

РАЗЛИЧИЯ В ВЫРАЖЕННОСТИ СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИХ
ХАРАКТЕРИСТИК И КОГНИТИВНО-АФФЕКТИВНЫХ СВОЙСТВ
ЛИЧНОСТИ У МУЖЧИН С РАЗНОЙ ИНТЕНСИВНОСТЬЮ
ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ..... 154

4. Brunstein J. C., Schmitt C. H. Assessing individual differences in achievement motivation with the Implicit Association Test. *Journal of Research in Personality*. 2004. Vol. 38, No 6. P. 536–555.

5. Slabbink H., De Houwer J., Van Kenhove P. A pictorial attitude IAT as a measure of implicit motives. *European Journal of Personality*. 2010. Vol. 25. P. 76–86.

6. Ziegler M., Schmukle S., Egloff B., Bühner M. Investigating measures of achievement motivation(s). *Journal of Individual Differences*. 2010. Vol. 31. P. 15-21.

7. Foroni F., Bel-Bahar T. Picture-IAT versus Word-IAT: Level of stimulus representation influences on the IAT. *European Journal of Social Psychology*. 2010. Vol. 40. P. 321–337.

8. Bender M., Woike B. A., Burke C. T., Dow E. A. A. The relationship between implicit and explicit motives, goal pursuit, and autobiographical memory content during a diary study. *Journal of Research in Personality*. 2012. Vol. 46. No 4. P. 374-383.

9. Greenwald A. G., McGhee D. E., Schwartz J. L. K. Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1998. Vol. 74. P. 1464-1480.

10. Rudman L. A. *Implicit measures for social and personality psychology*. London: Sage, 2011. 96 pp.

11. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва : Издательство Института Психотерапии, 2002. 490 с.

12. Rosenberg M. *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965. 326 pp.

І. В. Пономаренко

*Ад'юнкт кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС РЯТУВАЛЬНИКА ПРИ ПОДОЛАННІ ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ

Актуальність роботи. У професійній діяльності рятувальник постійно потрапляє в ситуацію невизначеності, яка найчастіше виступає як фактор професійного стресу та викликає різноманітні негативні психічні стани, що призводять до порушень психологічного здоров'я.

В екстремальних умовах діяльності рятувальник постійно перебуває у підвищеній фізичній та психічній активності, що викликає нервово-емоційну напругу, для якої характерними є: зниження працездатності та ефективності функціонування систем та органів, виснаження особистісних ресурсів тощо.

Рятувальнику необхідно ефективно поводитися в ситуаціях, до яких складно підготуватися, у яких дуже мало орієнтирів, які потребують здатності впоратися зі зменшеною перспективою дій, знаходити сенс там, де його здавалося б немає. Потрапляючи у задимлене середовище рятувальник перебуває у динамічному, непередбаченому, багатозначному вимірі. Подібний вимір та невизначеність, що пов'язана з ним, сприймається або як трагедія, або як виклик, з яким необхідно впоратися та вижити, підключити всі ресурси, стати сильнішим, бути толерантним до невизначеності.

Мета статті – проаналізувати толерантність до невизначеності як особистісний ресурс рятувальника при подоланні професійного стресу.

Основні результати. В емпіричному дослідженні взяло участь 50 респондентів, середній вік яких склав 36 років (рятувальники пожежних частин міста Харкова). Для визначення стилю мислення використовувався опитувальник «Ваш стиль навчання і мислення» (Your Style of Learning and Thinking, SOLAT) розроблений американським психологом Елісом Полом Торранс. Методика дозволяє виявити домінуючий стиль мислення на основі різниці між півкулями головного мозку: лівопівкульний (з переважанням логіки і аналізу), правопівкульний (з переважанням емоцій, інтуїтивного і образного підходу), інтегрований (рівнопівкульний).

Для діагностування толерантності до невизначеності нами використовувалася «Шкала толерантності до невизначеності Д. Маклейна» (Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance Scale-I, MSTAT-I).

Дана шкала призначена для вимірювання схильності особистості до жорсткої регламентації життя і повної визначеності, що відбувається, або відкритості та невизначеності [1].

Опитувальник має п'ять субшкал, які вимірюють діяльнісно-смісловий компонент толерантності до невизначеності.

Субшкали згруповані за трьома типами стимулів:

- 1) відношення до новизни (ВН);
- 2) відношення до складних задач (ВСЗ);
- 3) відношення до ситуацій невизначеності (ВСН).

Та двох типів відношень:

- 4) переваги невизначеності (ПН),
- 5) толерантності до невизначеності (ТН).

Обробка даних здійснювалася за допомогою статистичної програми SPSS v. 16.0.

Для вивчення взаємозв'язку між компонентами стилю мислення та толерантністю до невизначеності був використаний кореляційний аналіз за методом Ч. Спірмена. Аналіз кореляційної матриці дозволив виявити статистично значущі взаємозв'язки (таблиця 1).

З даних, представлених у таблиці, видно, що існує кореляційний зв'язок між стилями навчання і мислення та толерантністю до невизначеності. Встановлено наявність прямого статистично значущого взаємозв'язку між перевагою до невизначеності та лівопівкульним стилем мислення, яка свідчить про те, що рятувальник, який здатний активно діяти при проблемах, що виникають у ситуаціях невизначеності, аналізує та вирішує їх логічно без значних витрат особистісного ресурсу на подолання стресу, тобто є толерантним до невизначеності.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки між компонентами стилю мислення (СМ) і толерантністю до невизначеності (ТН)

Компоненти СМ / Компоненти ТН	ПН	ТН	ВН	ВСЗ	ВСН
Лівопівкульне мислення	,29*	,227	,45	,30*	,26
Правопівкульне мислення	-,20	-,35*	-,26	-,20	-,35
Інтегрований тип мислення	-,26	-,08	-,27	-,31*	-,10

кореляція є значущою при * $p < 0,05$

Окрім цього простежується взаємозв'язок між відношенням до складних задач та лівопівкульним мисленням, що свідчить про те, що при прийнятті рішень рятувальником враховуються всі фактичні деталі. Такий рятувальник вважає за краще тримати своє життя під власним контролем, охоче бере на себе відповідальність і любить знати, хто за що відповідає. У своїх діях передбачуваний. Високо ставить свої обов'язки, борг. У такого рятувальника все направлено на ефективність, на досягнення мети.

Простежується також негативний кореляційний зв'язок між ставленням до складних завдань та інтегрованим типом мислення, що свідчить про те, що в ситуаціях невизначеності можливе застосування одночасно і в однаковій мірі правої та лівої півкулі, але домінування однієї з півкуль буде залежати від необхідних особистих ресурсів при подоланні

стресової ситуації невизначеності. Отже, якщо розвивати інтегрований тип мислення у рятувальника, у нього зміниться ставлення до складних завдань.

Далі слід відзначити наявність кореляційного зв'язку між толерантністю до невизначеності та правопівкульним стилем мислення. Тобто, рятувальник покладається на інтуїтивний і чуттєвий підхід до ситуацій невизначеності та проблем, які виникають в екстремальному середовищі діяльності. Логічна стратегія використовується тільки в разі крайньої необхідності.

Висновки. Толерантність до невизначеності як особистісний ресурс подолання професійного стресу у рятувальників: з лівопівкульним типом мислення проявляється як вирішення проблем за допомогою логіки, інтуїцію вони використовують тільки в тих випадках, коли це необхідно, при прийнятті рішень враховують всі фактичні деталі, тримають своє життя під власним контролем, охоче беруть на себе відповідальність і у їх діях все направлено на ефективність, досягнення мети; з правопівкульним – проявляється у використанні інтуїтивного підходу, логічна стратегія використовується тільки в разі крайньої необхідності, цінують власну ініціативу; з інтегрованим – проявляється у раціональному виборі між правою чи лівою півкулею в залежності від складності завдань в ситуаціях невизначеності.

Отже, толерантність до невизначеності є особистісним ресурсом рятувальника при подоланні професійного стресу і в залежності від домінуючого стилю мислення відбувається вибір дій в ситуаціях невизначеності.

Список використаних джерел

1. McLain D. L. The MSTAT-I: A new measure of an individual's tolerance for ambiguity. Educational and Psychological Measurement. 1993. Vol. 53, № 1. P. 183-189.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю
27-28 травня 2021 року

Видається в авторській редакції

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
61021, Харків, пл. Свободи, 4

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 13,95. Тир. 100 прим. Зам. 811-21.

Видавець та виготовлювач ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп.1, к.19. Т. (066) 822-71-30
Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.

СТИЛЬ®
ИЗДАТ
ТИПОГРАФИЯ
www.stil-izdat.com